

DE SCHELP VAN SINT JACOBUS IN DE CHRISTELIJKE KUNST.

Omstreeks het Paasfeest van het jaar 44 werd de Apostel Jacobus op last van Herodes Agrippa I onthoofd. Zijn stoffelijke resten zouden in een scheepje zijn prijs gegeven aan de golven, die het lichaam bij Kaap Finisterre (Spanje) aan land brachten. Daar werd dan St. Jacobus volgens de verhalen begraven. Sinds 830 wordt zijn tombe daar vereerd. Omstreeks de 12e eeuw was het graf van St. Jacobus van Compostella een der grootste bedevaartsplaatsen waar ook zondaars van alle rang en stand op boetetocht hoentrokken.

De vier grote wegen door Frankrijk naar de Pyreneeën waren gemerkt met palen waarop de Sint Jacobsschelp was bevestigd. De Sint Jacobsschelpen van het strand te Santiago de Compostella dienden de terugkerende pelgrims tot insigne en de boetelingen, die de tocht als penitentie voor de beleden zonden hadden gemaakt, als bewijs voor de volbrachte tocht. Met de te Santiago verkregen schriftelijke verklaring belandde de schelp dan vaak in de Sint Jacobikerk te Utrecht. Als herinnering aan deze pelgrimsbewijzen vinden we in deze kerk schelpmotieven in het koperen koorhek en in de eiken "Potmeestersbank". De windvaan op deze kerk is een Sint Jacobsschelp. Het ontwerp is van Mgr. Albertus Lagerwey, in leven bisschop van Deventer (Oud Katholieke Kerk).

De Sint Jacobsschelp is vaak aanwezig op de beeltenissen van Sint Jacobus, die de heilige als pelgrim tonen. Zo vinden we St. Jacob in de kerken van Venraay (16e eeuw) en Velden (17e eeuw). In de R.K. St. Janskerk te Schiedam komt St. Jacobus voor in de rij van de 12 apostelbeelden (1834-1843), evenzo in de collectie J. Wiegiersma te Utrecht (15e eeuw). Zeer jong is de afbeelding van de heilige in de gevel van het St. Jacobusklooster te Tilburg (1930).

Ook op liturgische gewaden komt de St. Jacobsschelp voor en wel op het Kazuifel (oppergewaad van priesters) in de O.K. Kerk te Dordrecht, in het O.K. Seminarie te Amersfoort, het O.K. Museum te Utrecht, het Bisschoppelijk Museum

te Haarlem, in de R.K. Kerken te Grave, Gulpen, Leiden en Purmerend en in de O.K. Kerk te Oudewater. Evenzo op de Dalmatieken (opperkleed voor diakens en subdiakens) in de O.K. Kerk te Utrecht (2 x), Rijksmuseum te Amsterdam, O.K. Seminarie te Amersfoort (2 x), R.K. Kerk te Schiedam. Op de Koorkappen, in de R.K. Kerken te Hazerswoude (2 x) en te Edam, in de O.K. Kerken te Gouda en Utrecht en in het Museum van de O.K. Kerk te Utrecht.

Het schelpemblem komt ook voor op een gaffelkruis in het aartsbisschoppelijk Museum te Utrecht en op de fragmenten van aurifrisiae (goudfries), een geborduurde rand van zijde en gouddraad, die in vroeger eeuwen veelal op het kazuifel werd gedragen (fragm. nr. 2107, 2119 en 2121, Aartsbisschoppelijk Museum, Utrecht).

Het kerkzegel van de Ned. Herv. Gemeente te Winterswijk toont ons St. Jacobus als pelgrim, terwijl in het zegel van de O.K. Bisschop van Haarlem, Mgr. Jacobus, vier schelpen voorkomen.

In 23 gemeenten zijn R.K. Kerken aan St. Jacobus toegewijd. Ook vinden we daar vaak de Sint Jacobsschelp in gebruik bij de toediening van het Doopsel.

Literatuur:

- Moj. dr. Beatrice Jansen, 1948, Laat Gotisch Borduurwerk in Nederland, Boucher, 's-Gravenhage.
 Prof. dr. J.J.M. Timmers, 1948, Symboliek en iconographie der Christelijke kunst. Romein, Roermond.
 Anonymus, 1957, De Heilige Jacobus en zijn Schelp "De Oud Katholiek", Weekblad voor de oud Katholieke Kerk in Nederland. Juli 1957.

B. van der Most.